

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ

ԲԱՅԻՍԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեանը—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԵՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАКЪ“,
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ԵՄԵՆԱՅԻՆ ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆ ՀՈՒՇՈՒՄ

Ներկայ ամսուայ սեզոնին Բագրի հայ դերասանական ընկերութիւնը «Ա.ՉԱՏ
ԹԱՏՐՈՆ» անուն տակ, բեմաստեղծութեամբ երկրասարգ դերասան ՎԱՀՐԱՄ
ՓԱՓԱՉԵԱՆԻ կը տայ մի շարք ներկայացումներ:

ՀՈՒՇՈՒ ԵՄԵՆԱՅԻՆ ԵԿՈՒՄԲԻ ԳԵՀԻՃՈՒՄ
Խմբի կազմն են դերասանուհիներ՝ Արուս Ոսկանեան, Սիրուշ, Մամիկոնեան և Լիւ
սի. դերասաններ՝ Վահրամ Փափագեան, Մ. Ա. Կոստանեան, Մ. Թաշճեան, Օլի
Ահարոնեան, Ազատ, Արմէն և ուրիշները:

ՍԵԶՈՆԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԸ ԼԻՆԵՆ ՏԻԿ. ՍԻՐԱՆՈՅԵՐ ԳԱՍՏՐՈՂՆԵՐԸ.
Սմբի բեմերտուարը. ինքնուրոյն Շիրվանզադէի՝ Նամուս, Կործանւածը,
Պատի համար, Աւերակները վրայ, Անարոնեանի՝ Ուխտաւորները, Արցունքի
Հովիտը. Բաքիի՝ Չարսուար, Սալազարները, Սինթ. Պարոնեանի՝ Բաղդասար
Աղբար. Թարգմանական՝ Շէրապիւրի՝ Օթէլլո, Համլէտ. Շիրվերի՝ Օրլանտի կոյս.
Էմիլ Փապրի՝ Գողգոթայի Պրիստ. Տրայի Հէրիի՝ Չմեռացի երազ, Սէն Պէնէլի
Ծաղրանքի ընթերց. Գուստաւ Լերուի՝ Էլզաս. Մօլիերի՝ Դոն-ժուան, Ակամայ
Բիշկ. Ջիսկովեշտիի՝ Քաղաքական մահ. Բեռն Երայիի՝ Իզրայիլ. Շիրքի Կա-
նըմի Անթար. Սմբատովի՝ Դաւաճանութիւն. Թրիսթան Պոնտարի՝ Ժան Դո-
նէ. Բոմարշէի՝ Սէվիլի Սափրէ, Արցիւնեանի՝ Սանդ. Վիկտոր Հիւգօի՝ Ռիւի
Բլաս. Զօլմադ Հալլի՝ Սատանի աշակերտը:

Ներկայացումները կը կատարուին յունիսի 8-ից «Գնդապետ Պրիստ» պիէսայով:
Պատասխանատու կարգադրիչ՝ Մ. Ա. Կոստանեան
Կառավարիչ՝ Մ. Թաշճեան Բեմաստեղ. Վահրամ Փափագեան

Հայ կամաւոր խմբերի կարգադրիչ մարմին հրահանգով Շուշում

ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ ԵՆ

ԿԱՄԱՐՆԵՐ

Դիմել Ստարոպոլսկոյայ փողոց № 31 տուն Միրզա Տէր-Սարգսեանի.
առ. ժ. 10—2 եր. 4—7.

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱ- ՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱՐԸ

Անցեալ շաբաթ վերջացան Կովկասի
քաղաքների ներկայացուցիչների հա-
մագումարը, որի նիստերը ու որոշում-
ներն աւելի մեծ նշանակութիւն են ըս-
տանում մասնաւոր ներկայ մօմենտում,
երբ հասարակական կեանքի բոլոր
կողմերն, սերտօրէն օղակել են հա-
մաշխարհային պատերազմի աճող ար-
հաւերքների հետ: Մեր թերթի սուղ
էջերը թոյլ չեն տալիս կանգ առնելու
այդ համագումարի թույլ մօտ 48 ո-
րոշումների վրայ. որոշումների, որոնք
ամենամեծ առնչութիւն ունեն Կովկա-
սի հասարակական-պետական ու կուլ-
տուրական կեանքի զարգացման պայ-
մանների հետ: Ինչպէս և սպասելի էր
համագումարի մասնակցողները լուրջ

ուշադրութիւն դարձրին համատարած
կենսական թանգութեան հարցի վրայ
և այդ առթիւ 18 որոշումներ կայացրին,
որոնց էական գաղափարները կարելի
է կրեք թեղիների վերածել. 1) Ընդ-
հանուր և այլ լուրջ շարքների ղեմ
անհրաժեշտ է մաքսոտել կազմակերպ-
ւած ոյժերով. ցրւած ու պալիտաիւ
միջոցները թողնելով, պէտք է ստեղծել
միացեալ ու ծրագրւած գործունէու-
թիւն, մասնաւոր հասարակական ձեռ-
նարկութիւնների ու պետական միջոց-
ների համակերպման և համաձայնեցման
մէջ. 2) Լուրջ և ծրագրւած պայքարը
թանգութեան ղեմ պահանջում է խո-
շոր ֆինանսական միջոցներ, ուստի
անհրաժեշտ է հիմնել քաղաքների յա-
տուկ կենսամիջոցային ֆօնդ, որի հա-
մար պետութիւնից խնդրել երկարատե
փոխառութիւն. 3) Պէտք է հնարաւո-

րութիւն տալ հենց սպառողներին ի-
րենց ոյժերով պայքարել թանգութեան
ղէմ, ուստի քաղաքներն ամեն կերպ
պիտի նպաստեն կօօպերատիւ ընկե-
րութիւնների զարգացման:

Թէ ինչ չափով կիրականան կեանքում
համագումարի այդ որոշումները, մօտիկ
ապագան ցոյց կը տայ: Սակայն ինկա-
սի ունենալով այն մեծ փաստը, որ
պատերազմի շնորհիւ հասարակական
համագործակցութեան զարգացման այ-
սօր յանձին քաղաքների միութեան
հակայական գործունէութեան և զեմ-
ստօյական միութեան դերի՝ դարձել է
ընթաց հասկացողութիւն, որի օգուտները
խոստովանում է և ինքն կառավարու-
թիւնը, մենք այն համոզմունքն ենք
տածում, թէ համագումարի վերոյիշեալ
որոշումները չեն մնալու լոկ բառեր: Եւ
այդպիսի համոզման հիմքը կայանում
է մի ընդող կէտում, որ կարմիր թիւի
պէս անցնում է համագումարում ար-
ծարձած բոլոր հարցերում և վիճարա-
նութիւններում, մի կէտ, որ ամուր
շեշտեց ամբողջ համագումարի կողմից՝
զեմստօյի անպայման անհրաժեշտու-
թիւնը համայն Կովկասի համար և այդ
ուղղութեամբ քայլեր անել ուր հարկն
է նրա շուտագոյն իրադրութեան նպա-
տակով:

Այս այդ զեմստօն պիտի լինի այն
ասպարէզն, ուր ամբողջ հասարակա-
կան համագործակցութիւնը, ժողովրդի
ինքնագործունէութիւնը կարող է ստեղ-
ծել այնպիսի պայմաններ, որոնք հնա-
րաւորութիւն կը տան բարեօրելու
Կովկասի աննախանձելի տնտեսական-
կուլտուրական վիճակը և յաջող կուլ-
միջի այն բոլոր բացասական երևոյթ-
ների ղեմ, որոնք հիւժոււմ, աշխատում
են Կովկասի ժողովրդի կեանքը, քայ-
քայում նրա սօցիալ-տնտեսական հիմ-
քերը:

ՄԻ ՓՈԳՐԻԿ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շատ անգամ առիթ է եղել կարգա-
լու կամ լսելու, որ մեր թեմական
դպրոցների և ձեմարանի աշակերտները
չեն արդարացում իրենց վրայ դրւած
յոյսերը, մտաւոր-բարոյական կրթու-
թեան ու զաստիարակութեան տեսա-
կէտից խղճալի պատկեր են ներկա-
յացնում, հասարակութեան մէջ իրենց
պահել չգիտեն, քաղաքավարական ձե-
ւերի, շարժաձևերի հասկացողութիւն
չունեն և այլն և այլն: Մեղադրանք-
ների մի ամբողջ շարան՝ առանց հիմ-
նաւորելու, առանց նեղութիւն կրելու
թէկուզ հարեանցի կերպով ծանօթա-
նալու պատճառներին: Որ այդ մեղա-
դրանքները չափազանցութիւն են, կաս-
կած չկայ, սակայն որ դրանք զուրկ
չեն հիմքից, որ իրենց մէջ կրում են
կորիզը ճշմարտութեան, դարձեալ կաս-
կած լինել չի կարող:

Բարեկիրթ հասարակութեան մէջ
նման խնդիրները ոչ միայն ուշադրու-
թեան և ուսումնասիրութեան հետա-
քերի նիւթ են դառնում, այլ և ա-
ռանձին հոգատարութեան առարկայ:
Պատճառները որոնելուց-զտնելուց յե-

տոյ՝ բարեկիրթ հասարակութիւնն աշ-
խատում է վերացնել նրանց, որպէսզի
հասարակութեան ապագայ անդամները
լինեն իսկական քաղաքացիներ և ու-
րոյն մեծութիւն, ինքնուրոյն մի թիւ
ներկայացնեն հասարակական արժէքի
տեսակէտից: Սակայն այդպէս չէ մեղ-
նում դժբախտաբար. մեղնում ոչ մի-
այն մատը մատին չեն խփում մեր
դպրոցական կեանքում նկատուած փա-
սակար երևոյթների պատճառները մէջ
տեղից վերացնելու, այլ նոյն իսկ բա-
րեկիրթ վերաբերմունք անգամ զլա-
նում են ցոյց տալ—քննել հանգամա-
նօրէն պատճառները—և բաւականա-
նում են միմիայն մեղադրելով:

Թէ որքան անհիմն են այդ մեղա-
դրանքներն և որքան իրատու ունեն
հայ դպրոցի աշակերտները չարաբա-
ցնելու հասարակութեան սպասելիքնե-
րը, այդ գիտէ ամեն ոք, որ մօտիկ
ծանօթ է մեր աշակերտութեան նիւ-
թական-տնտեսական կացութեան և ըն-
տանեկան վիճակին, ով գէթ մի ան-
գամ այցելի է իր սաների տները, ծա-
նօթացել նրանց նիստ ու կացի և այն
հանգամանքների հետ, որոնք դրսում
սովորաբար չեն երևում, ծածուկ են
մնում հետաքրքիր՝ անկարելից մարդ-
կանց աչքերից:

Բանութի հոգուց բաղկացած դասա-
րանի աշակերտութեան մասին կազմած
մի հարցապուցակ գալիս է միանգա-
մայն ամրապնդելու վերը յիշատակած
կարծիքս: Առաջին հայեացքից իսկ ե-
րևում է, որ մեր դպրոցները դասա-
պարտւած են իրենց պատերի մէջ
պարփակելու ժողովրդի աղքատ դասը—
արհեստաւորութեան և աւելի չքաւոր
մասի զաւակները: 28 հոգուց չորսը
միայն բախտ ունեն վաճառականի,
այսինքն մանր առևտրականի որդի լի-
նելու և երկուսը՝ գիւղական քահանա-
յի. եթէ աւելացնենք նաև մի հողա-
գործի որդի, ի նկատի ունենալով, որ
գիւղացի հողագործը մինչև բարեկեցիկ
վիճակ չունենայ, դժուար թէ որդուն
քաղաք ուղարկի ուսանելու, ստիպւած
կը լինենք արձանագրելու, որ մի դա-
սարանում, բաղկացած 28 աշակերտից,
7 հոգի միայն քիչ շատ բարեկեցիկ
վիճակ ունեն, ուրիմն ընդամենը 25%:
Մնացած 21 հոգուց 11-ը արհեստա-
ւորներն են, այն էլ հազիւ իրենց գոյու-
թիւնը քաշ տուող, օրական վաստակով
ապրող արհեստաւորների զաւակներ
են, իսկ 10-ը՝ անորոշ պարապմունքի
տէր կամ անգործ ծնողների երեխա-
ներ: Այսպիսով 75%-ը աշակերտների
ապրում է աննախանձելի և անմխի-
թար վիճակում, քաղցի ու զրկանքի ճի-
րաններում: Եթէ նոյն իսկ մի կողմ
թողնենք արհեստաւորների զաւակնե-
րին, էլի կունենանք 36%, որ միան-
գամայն զուրկ է ապրուստի միջոցնե-
րից, ուրիմն և կանոնաւոր պարապելու
հնարաւորութիւնից: Փորձելէք մտնել
դրանց բնակարանները, մասնաւոր
ձմեռ ժամանակ. մի սենեակում իրար
վրայ թափւած 7—10 հոգի, ցուրտ,
մութ. սենեակի դարձը կազմում է
երկու աթոռ և մի սեղան, որի վրայ

գրքերի կողքին դարձած են զանազան իրեր—թէյի բաժակները, սրբիչը և այլն, երեխաները ընում են յատակին, որ բարեբախտաբար տախտակից է բոլոր 28 հոգու անդամները, մահճակալի կամ թախտի վրայ ընում են ընդամենը 11 հոգի—39,3%: Աւելացրէք այս բոլորի վրայ երեխաների ստացած սնունդը և պատկերը լրիւ կը լինի, երկու հոգի միայն ամեն օր տաք կերակուր ուտելու բախտն ունեն, մեծ մասը տաք կերակուր ուտում են շաբաթը 1 կամ 2 անգամ, իսկ 5 հոգի տաք կերակուր երես տեսնում են ամիսը 1 կամ 2 անգամ:

Ահա ընդհանուր գծերով այն դժբախտ վիճակը, որի ծանրութիւնն զգալու և կրկնու են դատապարտւած հայ զարթոցի աշակերտներն ամենամատաղ հասակից: Աւելորդ եմ համարում մանւ-բամասնութիւնների մէջ մտնել, դա մեզ հետու կը տանի: Դէ եկէք այժմ և այդպիսի ընտանիքների զաւակներից պահանջէք կիրթ ճաշակ, վայելուչ ձևեր, նուրբ և քաղաքավարի խօսակցական արտայայտութիւններ, ժամանակակից պահանջներին համապատասխան մտաւոր դարգացում: Միզանչած չենք լինի արդեօք արդարութեան դէմ, եթէ, առանց գէթ փոքր չափով բարեփոխու նրանց ողորակի վիճակը, պահանջներ դնենք և դատապարտենք, որ բաւարարութիւն տալ չեն կարողանում մեր պահանջներին: Զէ որ դա կը նշանակի պահանջել անկարելին, ուժից բարձրը. մի բան, որ դէմ է թէ մանկավարժական առողջ սկզբունքներին և թէ մեր բարոյական ըմբռնումներին ու հասկացողութիւններին: Նախ տանք, ապա պահանջենք:

Նորայր

ԴԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՄՕԿՐԱՏԻԱՆ
1870-71 թ.թ.

(Ըլգաս-Լօթարինգիայի միացման տոհմով)

Պատմական քաղաք

Մի դարմանալի նախատեսութեամբ գուշակել է հանճարեղ Մարքսը այն բոլոր աղէտները, որ այնպիսի մեծ թափով պիտի առաջ գային յայդթանա-

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

ՍԻՐՈՅ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐ

(Կնուտ Համարնից)

Ես գրում էի իմ մասին, այսօր ևս գրեցի՝ թեթեւացնելու սիրտու ես գրելի էի իմ տեղից—սրճարանից:

Անցել էին իմ կարմիր օրերը...

Մի ֆահէլ երիտասարդ գորշ հագուստով, իր ընկերների հետ, ամեն երեկոյ գալիս և նստում էր սեղաններից մէկի շուրջը:

Շատ մարդիկ էին գալիս սրճարանը և բոլորն էլ շատ քաղցր էին վերաբերում ինձ, բացի միայն նրանից: Նա շատ բարձր էր ու յայդթանգամ, մազերը սև և քնքոյշ, աչքերը կապոյտ՝ որ յաճախ բեկտում էր ինձ վրայ:

Գուցէ սկզբում նա որեւէ բան ունէր իմ դէմ. կանոնաւոր յաճախում էր սրճարան օրէցօր ամբողջ շաբաթեայ ընթացքում. ես նրան սովորեցի էի, և մի երեկոյ իսկոյն և եթ նկատեցի նրա բացակայութիւնը, պատեցի ամբողջ սրճարանը, աչքերով փնտրում էի նրան:

Վերջապէս գտայ նրան սրճարանի միւս ծայրում. ես նստած էր կրկէսի կնոջ հետ, որը դեղին հագուստով էր, և երկար ձեռնոցներով. ֆահէլ էր, ունէր հրաշալի սև աչքեր, իսկ իմս՝ կապոյտ էին:

Ես մի րոպէ կանգ առայ նրանց մօտ և լսում էի, թէ ինչի մասին էին նրանք խօսում. այդ կէտը յանդիմանում էր

կող (Ֆրանս-պրուսական պատերազմին) Պրուսիայի կնքած հաշտութեան պայմանագրից. մի պայմանագիր, որ այնքան ստորացուցիչ էր պարտւած Ֆրանսիայի համար: Մարքսը գուշակել էր՝ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի միջև ստեղծուելու մահացու թշնամութիւնը և ուսական հեղեմների ներպակայան աշխարհի վրայ: Ապագայում առաջ գալիք սոսկալի աղէտների խոշոր պատճառը նա գտնում էր Ֆրանսիական երկու պրովինցիաները—էլզասը ու Լօթարինգիան—գերմանական պետութեանը միացնելու մէջ: Նա ընդգծել էր, որ վերոյիշեալ պրովինցիաների միացումը եւրոպային ոչ թէ հաստատուն խաղաղութիւն է բերելու, այլ ժամանակաւոր զինադադար:

Հանճարեղ մարդու գուշակութիւնը կատարեց: Այսօր մենք կանգնած ենք այդ աղէտների առջև:

Պրուսական միլիտարիզմի դարգացման խոշոր պատճառներից մէկն էր գրաււած երկրների անխախտ պահպանման հոգը, իսկ Ֆրանսիայի սպառազինման ու խոր առելութեան հիմքը նոյն կերպ պիտի որոնել այդ երկու երկրներին եւս վերադարձնելու ցանկութեան մէջ:

Ինչ վերք էր բռնի Ֆրանս-պրուսական պատերազմի ժամանակ գերմանական ուսմակար տարրը: Նա սկզբը ընդունով միանգամայն դէմ էր պատերազմին, սակայն երբ կոխը սկսւած էր արդէն և յայտարարողը Բօնապարտն էր, ուստի և գերմանական ժողովրդին նա առաջարկում էր հաշտել պաշտպանողական պատերազմի հետ, որպէս անխուսափելի չարիքի, և դադարեցնել կոխը հենց այն րոպէին, երբ Ֆրանսիական ժողովուրդը իր ժամանակին գահընկեց կանի «ատելի Բօնապարտին»:

Ֆրանս-պրուսական պատերազմի ձեւական պատճառը սպանական թափուր գահի խնդիրն էր: Յեղափոխութիւնից յետոյ այդ գահը թափուր էր մնացել, և Բիսմարկը գաղտնի կերպով աշխատում էր գահի համար թիկնաժու առաջարկել Հօհենցոլլերնների տոհմից: Բօնապարտը, վերաւորական համարելով Բիսմարկի վաղա՛նի դաւերը Ֆրանս-

նրան՝ որ իրեն ձանձրացրել է, ուստի կամենում է, որ նա հեռանայ իրանից: Ես մտածում էի. «Աստուած իմ, ինչու ես ինձ մօտ չէ գալիս»:

Հետեւեալ երեկոյն ես կրկին իր ընկերների հետ եկաւ և նստեց իմ սեղանի մօտ, ինչպէս և միշտ. ես նրան չմտեցայ, բայց ձևացրի, իբր թէ չեմ տեսնում. երբ նա կանչեց ինձ, ես մօտեցայ սեղանին և ասացի՝ «Երեկ դուք չկայիք»:

— Նկատե՛մ էք պարոններ, մեր սպասուհին հրաշալի կապուածք ունի. ասաց նա իր ընկերներին:

— Գարեջուր էք կամենում, հարցրի ես:

— Այո, պատասխանեց նա: Ես շտապով երեք բաժակ գարեջուր մատուցի: Անցաւ մի քանի օր:

Նա տեղ ինձ իւր այցիտումը և ասաց՝ տարէք, մյ այնտեղ... Ես շտապով վերցրի այցիտումը, և նախ քան ասելը, թէ ո՛ւմ յանձնեմ, ես տարայ և տուի դեղնազգեստ կնոջը: Ժամապարհին կարդացի նրա անունը—Վլադիմիր Փ.:

Երբ ես վերադարձայ՝ նա հարցական հայեացք ձգեց ինձ վրայ:

— Այցիտումը յանձնեցի—ասացի ես:

— Պատասխան չստացա՞ք:

— Ոչ:

Նա տեղ ինձ մի մարկ և ժպտալով ասաց:

— Չպատասխանելն ես իր տեսակի պատասխան է:

սիայի արժանապատուութեանը, պատերազմ է յայտարարում Պրուսիային, առանց նախապէս հաշի առնելու իր ռազմական ոյժերը: Այսպիսով, պատերազմը սոսկ զինատիրական բնաւորութիւն էր ստանում արտաքուստ, մահաւանդ դեմօկրատիայի աչքում: Եւ իրօք՝ ինտերնացիօնալի Ֆրանսիական անդամները մի կոչ էին ուղղել բոլոր ազգերի բանւորներին, յայտարարելով, որ «միջազգային գերակշռութեան կամ զինատիրայի համար մղւած պատերազմը բանւորների աչքում պէտք է յանցաւոր անմտութիւն երեւայ»:

Ֆրանսիական բանւորների կոչն իսկոյն արձագանք է գտնում գերմանական ուսմակարների մէջ, որոնք, դատապարտելով հանդիման ստեղծւած կացութիւնը, ստիպւած են լինում հաշտելու պաշտպանողական կուի հետ: Գերմանական ուսմակարները, համաձայն լինելով Ֆրանսիայի ընկերների տեսակէտին, խիստ դատապարտելով Բօնապարտական և հօհենցոլլերական քաղաքականութիւնը՝ գտնում են, որ գերմանացիները չպէտք է կոխը պաշտպանողականից յարձակողականի դարձնեն: Եւ վերջին հանգամանքը, ինչպէս ընդգծում է պատմաբան Միլին, կարծես պատերազմը ժողովրդական էր դարձնում մասսայի աչքում, և գերմանական բանւորականութիւնն ու ժողովուրդը պատրաստ էին զենքով եւս վանելու Բօնապարտի յարձակումը: Ժիշտ է, պրուսական զիպլումտիան ամեն իայտառակ միջոցի դիմում էր փաստերի աղաւաղումով բարձրացնելու ժողովրդի տրամադրութիւնը, սակայն այդ միջոցները չէին, որ ոգևորութիւն էին ներշնչում ժողովրդին, այլ այն, որ վերջինս կամենում էր ազատ լինել հարեան պետութեան հեղեմներից, ունենալ իր սեփական կամքի ազատ արտայայտութիւնը: Ընթանալով ժողովրդի տրամադրութեան էութիւնը, նոյն իսկ կատալարութիւնը յայտարարել էր, որ պատերազմը կրում է նախ գուտ պաշտպանողական բնոյթ և ապա ուղղւած է Ֆրանսիական կատալարութեան դէմ, այլ ոչ Ֆրանսիական ժողովրդի:

Այնուամենայնիւ՝ երբ հիսիւ-գերմանական ընդհանուր իր արտակարգ

Ամբողջ երեկոյ նա նստած նայում էր տիկնոջը և նրա ուղեկիցներին. ժամը տասն և մէկին կանգնեց և մօտեցաւ նրա սեղանին. կինը սառը դիմաւորեց նրան, իսկ նրա երկու խօսակիցները մի քանի րոպէ սկսեցին կենդանի վիճաբանութիւն նրա հետ և կարծես, թէ ծաղրում էին նրան: Մի քանի րոպէ նրանց մօտ մնաց. և երբ վերադարձաւ, ես ասացի նրան, թէ իր ամառւայ վերարկուի գրպաններից մէկի մէջ գարեջուր են լցրել. նա հանեց վերարկուն, և շտապով դարձաւ այն կողմը, ուր կրկէսի կնոջ սեղանն էր: Ես մաքրեցի նրա վերարկուն, նա ծիծաղելով ասաց՝ «Հնոքահալ եմ, ստրկուհի»:

Վերարկուն հագնելիս նրան օգնեցի և գաղտնազորի շփեցի ձեռքովս նրա մէջքը:

Նա ցրւած՝ նորից նստեց սեղանի մօտ. նրա ընկերներից մէկը դարձեալ պատերեց գարեջուր, ես վերցրի նրա դատարկ բաժակը. կամենում էի վերցնել նաև Փ-ի բաժակը, բայց նա ասաց՝ «Նարկաւոր չէ», և ձեռքը դրեց իմ ձեռքի վրայ. հպման ժամանակ իմ ձեռքը վայրկեանապէս թուլացաւ, նա նկատեց այդ և իսկոյն քաշեց ձեռքը:

Երեկոյն ես իմ մահճակալիս առաջ ես երկու անգամ ծնկաչոք աղօթեցի նրա համար և հրճաւորով համբուրում էի իմ երջանիկ աջ ձեռքը, որին նա հպել էր:

նիստում միաձայն քեւարկում էր. զինւորական փոխադրութիւնը, ձեռնպահ մնալիս միայն երկու պատգամաւոր, մէկը Լիբլենխտն էր, միւսը՝ Բէթլը: Նրանք հակառակ էին Բիսմարկի լարած դաւերին, որոնք իսկապէս նախապատրաստել էին Ֆրանս-պրուսական պատերազմը: Սակայն նրանք խիստ լեզուով էին խօսում նաև Բօնապարտի քաղաքականութեան դէմ, ի նկատի ունենալով Ֆրանսիայում յեղափոխական կուսակցութիւնների մղած պայքարը նոյն Բօնապարտի դէմ:

(Կը շարունակւի)

Սուրիսաթեան

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Շատախի հայերը դիմադրել են բազմաթիւ գինւած քրդերին և տաճիկներին 53 օր: Երբ նրանք իմանում են Վանի պաշարման և հայերի նեղ դրութեան մասին՝ որոշում են անմիջապէս օգնութեան հասնել. բայց որովհետև տղամարդկանց ուժերը քիչ էին, որոշում են իրենց կանանց զինել և խմբերով ուղարկել վանեցիներին օգնելու: Այդ միջոցին Շատախի մօտենում է գունդը, որը քրդերին շարժելով ցրում է և ուղղում է մտնել Շատախ. բայց շատախցի հայերը կասկածելով, որ զորանք կարող են թշնամու ուժերը լինել, որոշում են դիմադրութիւն ցոյց տալ: Միտոնք մարդ են ուղարկում և յայտնում, որ Վանն արդէն գրաււած է և որ իրենք այժմ եկել են Շատախի հայերին օգնելու: Երբ շատախցիք այդ իմանում են, մեծ ցնծութեամբ ընդունւում են...

Թեհրանից մտահոգիչ լուրեր են հասնում, այնտեղ տիրող հակա-քրիստոնէական մտաւորման մասին. պարսիկները լարւած են առանձնապէս հայերի դէմ:

Մօսկւայի Հայկական Կօմիտէտը Ալաշկերտի հովտի փախստականների կարիքի համար Հայոց Գիւղատնտ. Ընկ. ուղարկել է 2000 գերանդի և 216 սըղոցներ:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան նախագահ Պօղոս-

Մի անգամ նա ծաղիկներ նւիրեց ինձ, շատ ծաղիկներ. նա գնել էր ծաղկավաճառ կնոջից սրճարանի մօտեքի մօտ. թարմ և կարմրագոյն ծաղիկներ էին դրած և ծաղկավաճառի համարեա թէ ամբողջ ունեցածը: Նա դրել էր իր առջև սեղանի վրայ: Նրա ընկերներից ոչ ոք չկար. հենց որ ազատ լուպէ գրտայ, կանգնեցի սիւնի ետեւ և նայում էի նրան ու մտածում—նրան կոչում են Վլադիմիր Փ.:

Անցաւ համարեա քառորդ ժամ. նա րոպէ առ րոպէ նայում էր ժամացոյցին, ես հարցրի նրան:

Սպասե՛մ էք որեւէ մէկին. նա նայեց ինձ ցրւած հայեացքով և յանկարծ ասաց:

— Ոչ, ես ոչ ոքի չեմ սպասում, ինչու համար էք հարցնում:

— Հենց այնպէս—եւ կարծում էի, թէ կարելի է դուք որեւէ մէկին սպասում էք:

— Մօտ եկէք, ասաց նա, այս ծաղիկները ձեզ համար են:

Եւ վերցնելով ծաղիկները՝ ինձ տուաւ: Ես ցանկացայ շնորհակալութիւն յայտնել, բայց այդ րոպէին չկարողացայ ոչ մի խօսք ասել, ես միայն շշուշում էի. ուրախութիւնից ես յուզեցի, և հազիւ հազ կարողացայ շնչել, ապա մօտեցայ բուֆէտին, որտեղից ես պիտի մի քան պահանջէի:

— Ինչ է հարկաւոր ձեզ, հարցրեց բուֆէտի օրիորդը:

Այո, մի բան է հարկաւոր, բայց ինչ

փառաշուքաբեր Պարիզից հեռագրով փոխադրել է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին 15,000 բուրի «Ազգային Հանգանակութեան» գումարից, Վանի և Բիթլիսի համար:

— Թիֆլիսի Կենտրոնական կոմիտէի ֆանդերով չորս բժշկա-սանիտարական մասնախմբերը արդէն պատրաստ են Վանի ու Մանազկերտի համար և ճանապարհ կընեն դէպի Վան, իսկ երկու միացած մասնախմբերը պատրաստ կը լինեն յունիսին: Առ այժմ ցանկութիւն են յայտնել Վան գնալու հետեւեալ բժիշկները՝ Բժ. Յովհաննիսեան՝ Թհրանից, Բժ. Օհանջանեան՝ Բագրից, Կին-Բժ. Վերերիսկայա և Բժ. Գուլիանիսէա՝ Թիֆլիսից: Մնացած երկու բժիշկները տանկահագատակներ և են հրաւիրւած են Ռոստովից:

— Երեսնու մայիսի 19-ին, կայացաւ Էջմիածնի Գլխաւոր Յանձնաժողովի նիստը, նախագահութեամբ Բագրատ Կապիկովսկի: Յանձնաժողովը զբաղեց Վանի և Մանազկերտի արկածախնդրին օգնութիւն հասցնելու հարցով: Յանձնաժողովը որոշեց կազմել Վանում մի առանձին մարմին, նպատաւ՝ մատուցելու անհրաժեշտ բոլոր անհրաժեշտութեամբ Ս. Տիգրանեանի և Արամի ու մասնակցութեամբ տեղական ոյժերի: Սկզբնական կարիքների համար Յանձնաժողովը յատկացրեց 30,000 ռ. Վանի և 10,000 ռ. Մանազկերտի շրջանի համար: Մանազկերտի շրջանում ազգաբնակչութեան կարիքների հետ ծանօթանալու համար, Յանձնաժողովը ուղարկում է այնտեղ Բագրի ներկայացուցիչ Պապեանին: Բացի դրամական օգնութիւնից, Յանձնաժողովը պէտք է ուղարկէ նաև մի քանի բժիշկ, շաքար, հագուստ:

— Մայիսի 25-ին կայացաւ Հայկական Կենտրոնական կոմիտէի նիստը: Այս նիստում լսեցին բժիշկ Մանգինեանի և Եարաֆեանի զեկուցումները, որոնցից առաջինն իբրև լիազոր գնահատիչ էր Ալաշկերտի շրջանը, իսկ վերջինը՝ Նախիջևանի, Սուղանուղի և Սուրաանի վայրերը աւերած գիւղացիներին օգնութիւն հասցնելու համար: Այդ զեկուցումները լսելուց յետոյ կո-

էք կարծում, ինչ կը լինի դա, հարցրի ես նրան:

— Ես ինչ եմ կարծում, ասաց օրիորդը, դուք գիտէիք, ինչ է...

— Գուշակեցէք, թէ ես ունիից եմ ստացել այս ծաղիկները:

Աւագ սպասաւորն այդ ժամանակ անցնում էր մեր մօտով, և ես լսեցի, թէ ինչպէս նա ասաց:

— Դուք մոռացել էք, որ գարեջուր պիտի տանէք փայտէ ոտ ունեցող պարսիկին:

— Ես ստացել եմ այդ ծաղիկները Վաղիմիրից, ասացի ես և շտապ շտապ դարձաւ գարեջուր տանելու:

Փ. դեռ նստած էր. ես երկրորդ անգամ շնորհակալութիւն յայտնեցի նորան, երբ նա վեր կացաւ և կամենում էր գնալ. նա շփոթեց և ասաց:

— Ժիշտն ասաց, ես այդ ծաղիկները գնել էի ուրիշի համար:

— Այդ նա գնել էր ուրիշի համար, իսկ ես եմ ստացել: Ես եմ ստացել, և ոչ թէ նա, որի համար գնւած է եղել, այդ է պատճառը, որ ես ինձ իրաւունք էի համարում շնորհակալութիւն յայտնելու:

— Բարի գիշեր Վաղիմիր:

Հետեւեալ օրն անձրև էր տեղում:

Այսօր կանոնի զգեստ հագնեմ, թէ սեր, մտածում էի ես—«Կանաչը»—գաբորովին նոր է և դրա համար կը հագնեմ: Այդ օրն ես շատ ուրախ էի:

Երբ ես մօտեցայ այն տեղին, ուր

միտէն զբաղեց Վանի և Մանազկերտի շրջաններում կարօտեալներին օգնութիւն հասցնելու գործով: Կոմիտէն բազմակողմանի քննելով այդ հարցերը՝ որոշեց 1) կազմակերպել այժմ բժշկական մասնախմբեր Վանում և շրջակայքում գործելու համար: 2) բանալ կենտրոնական հիւանդանոց Վանում: 3) ուղարկել որոշ քանակի այնպիսի միջոցներ, որոնցից չի գտնուում տեղում, իսկ ալիւրը գնել տեղում, բաց թողնելով դրա համար որոշ գումար: 4) օգնութեան գործը կազմակերպելու համար բժշկական մասնախմբերի հետ ուղարկել կարևոր դեղորայքի հետ երեք լիազորներ՝ յանձնարարելով նրանց ըստ համաձայնութեան տեղական հասարակութեան կարգադրիչների՝ կազմակերպել օգնութեան կոմիտէներ: Միայն բժշկական մասնախմբերի և դեղորայքի կազմում է ամսական մօտաւորապէս 2,000 ռուբլի, իսկ բոլորը՝ 8,000 ռուբլի: Այդ մասնախմբերը պէտք է պահեն առնաճաճ չորս ամիս, ծախսելով բժշկական օգնութեան համար 32,000 ռուբլի: Որոշեց այժմ միանալ տալ Վանի և նրա շրջակայքի օգնութեան համար 30,000 ռ., որից 15—20,000 ռ., յատկացելու է տեղում ալիւր գնելու:

— Մայիսի 27-ին, Թիֆլիսում կայացաւ Հայ նպաստամատոյց Ընկ. ընդհանուր ժողովը: Վարչութեան հաշիւ տուութիւնից երեսց, որ չորս ամսայ ընթացքում ընկերութիւնն ունեցել է մուտք, որ կազմւած է անդամակցական տուրքերից (տարեկան և մշտական), նւէրներից, տուփային միօրիայ ժողովարարութիւնից, դասախօսութիւնից, համերգից և այլն, ընդամենը 39,295 ռ.: Դրանից յետոյ ժողովը ըզբաղեց օրակարգի խնդիրներով և մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ կայացրեց հետեւեալ որոշումները: 1) յատկացնել պարսկահայ փախստականների կարիքների համար, օգնելու նըրանց իրանց վայրերում՝ 5000 ռ., թողնելով գործադրութեան ձեռք ու եղանակը վարչութեան: 2) Յատկացնել Մանազկերտի և Վանի արկածախնդրի համար 10,000 ռ.:

— Արգելին շրջանի հայ ազգաբնա-

էլէքտրաբարձն էր կանգնում, այնտեղ անձրևի տակ կանգնած էր նաև մի տիկին, որը նոյնպէս սպասում էր Էլէքտրաբարձին: Նա հովանոց չուներ: Ես նրան առաջարկեցի կանգնել ինձ հետ միասին իմ հովանոցի տակ, նա շնորհակալութիւն յայտնելով՝ հրաժարեց: Այն ժամանակ ես փակեցի հովանոցս և սկսեցի սպասել: Այսպիսով տիկինը մենակ չի թրջւի անձրևի տակ, մտածում էի ես:

Երեկոյեան Վաղիմիրը եկաւ սրճարան:

— Ենթահակալ եմ ծագիկների համար, հպարտութեամբ ասացի ես:

— Ինչ ծագիկներ, հարցրեց նա:

Ախ, յիշեցի, բաւական է այլևս յիշել նրանց մասին:

— Ես կամենում էի միայն շնորհակալութիւն յայտնել, ասացի նրան:

Նա վեր քաշեց ուսերը ու ասաց:

— Ես ձեզ չեմ սիրում, «ստրկուհի»:

Նա ինձ չէր սիրում, չէ, ես չէի էլ սպասում, որ նա ինձ սիրէր, դրա համար էլ չհիասթափեցի: Բայց ես տեսնում էի նրան ամեն երեկոյ, նա նրստում էր իմ սեղանի մօտ, և ես տատում էի նրան գարեջուր:

Յտեալութիւն Վաղիմիր:

(Կը շարունակւի)

Aschot Asket.

կութիւնը գտնուում է խիստ դժուարին կացութեան մէջ: Թիւրքերը տարել են ամեն ինչ. հացի պահեստը սպառւել է. կոտորածից ազատւած երիտասարդները փախած են, մնացել են ծերերն ու երեխաները. աշխատող ձեռները պակասում են: Ազգաբնակչութիւնը կարիք ունի լայն օգնութեան: Մօտիկ անցեալում ազգաբնակչութեանը մատակարարելու համար, հաց գնելու նպատակով, շրջանային կառավարութիւնը բաց թողեց 2,000 ռ. Յատկացւած գումարով գնւած է անհրաժեշտ քանակի ցորեն. Արգելիւմ բացւած է փուռ, այնպէս որ ժողովուրդը որոշ չափով բաւարարւած է: Սակայն դժբախտաբար այժմ հարց է բարձրացւում վերադարձնելու այդ 2,000 ռուբլին, որը մեծ դժուարութեան մէջ է դրել տեղական ժողովրդին:

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՁԸ

— Թիֆլիսի հացթուխների աւագը քաղ. վարչութեանը ուղղած մի յայտարարութեամբ խնդրում է բարձրացնել հացի սակագինը, ասելով, որ ներկայումս գոյութիւն ունեցող սակագինը մնաս է բերում հացթուխներին, այնպէս որ եթէ այսպէս շարունակւի, վերջիններս ստիպւած կը լինեն հաց պատրաստելն ընդհատել: Աւագը խնդրում է դրա մասին հրաւիրել յատուկ խորհրդակցութիւն, մասնակցութեամբ հացթուխների երկու ներկայացուցիչների: Քաղ. վարչութիւնը այդ յայտարարութիւնը, նախ քան բնութեան առնելը՝ յանձնել է ոստիկանապետի եզրակացութեանը:

— Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը Օդեսայից հեռագիր է ստացել, որով հաղորդում է, որ գնւած 35,000 փութ շաքարի համար վազօններ արդէն տրուած են: Վազօններն արդեն բեռնւած են և մօտ օրերս կը հասնեն Թիֆլիս:

— Բօստովում պատերազմ 100 վազօն ալիւրի մի մասը արդէն ստացւել է Թիֆլիսում, որը քաղ. վարչութիւնը բաժանում է հացթուխներին իր գնած գներով:

ԼՐԱՏՈՒ

ՋՈՒՃԻ

— Քաղաքային ուղարկւան իւր ժամանակին որոշել էք, որ իւրաքանչիւր տուն ունենայ բոլոր կենացողների համար արտաքնոցներ և այն էլ սանիտարական պարտադիր որոշումների համաձայն: Հետաքրքիր է իմանալ, թէ ինչ միջոցների է դիմում քաղաքային ուղարկւան զանցառու տնտեսների ղեկ, մանաւանդ երբ այդ տնտեսները քաղաքային դումայի ձայնաւորներ են և հենց իրենք են հաստատել ուղարկւայի այդ որոշումը: Մօտիկ օրերս սանիտարական կոմիտեան ստուգելիս քաղաքիս առողջապահիկ վիճակը ի միջի այլոց գտել է մի տուն, որ պատկանում է քաղաքային դումայի ձայնաւորներից մէկին և զուրկ է եղել անհրաժեշտ արտաքնոցից այն բոլոր մի քանի տասնեակ մարդկանց համար, որոնք բանելիս են եղել այդ տանը գտնւած 14 կրպակներում: Մենք հաւատացած ենք, որ այդ ձայնաւոր տնտեսը, որի անունը առ այժմ չենք տալիս, քաղաքիս առողջապահութեան մասին ամենից շատ ճառելիս կը լինէր:

— Թեմական դպրանոցի երաժշտութեան ուսուցիչ պ. Ս. Դեմուրեանը յունիսի վերջերը մտադիր է սերողներից կազմած խմբով մի համերգ տալու տեղական ակումբի ամսական դահլիճում:

— Ինչպէս լսում ենք, տեղիս «Եղբայ-

րական կօմիտէին» կից գործող կանանց խմբակը մտադիր է բուլվարում բաց տնել «Մի բաժակ թէյ» անւան տակ մի թէյատուն, որի գուտ արդիւնքը յատկացելու է պատերազմից ֆառուած տանկահայերին:

— Խմբագրութիւնս ստացաւ Թիֆլիսից պ. Ա. Մելիք-Աղաբեանից 15 ռ. բաժնէվճար, որով նա խնդրում է մի օրինակ «Փայլակ» իրեն ուղարկել, իսկ միւս չորս օրինակները գնում է խմբագրութեանս տրամադրութեան ներքոյ: Այդ չորս օրինակները մենք պ. Ա. Մելիք-Աղաբեանի կողմից կուղարկենք հետեւեալ գիւղական դպրոցներին. Չանախի, Տոնավազ, Աշան, Զարտար-Ղուգէ:

— Խմբագրութիւնս ստացել է պ. բժիշկ Զուրաբեանի՝ Տուրքիկուիօզ դասախօսութիւնը. Շուշի. գիւնը 10 կ. Այդ գրքոյկից գոյացած գուտ արդիւնքը յատկացւած է «Սպիտակ ծաղիկ» օգտին:

ԳԱՒԱՌԱՎԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տող գիւղ (Շուշու գ.): Մայիսի 24-ին կէսօրից յետոյ, Շողում տեղաց մի չտեսնւած կարկտախառն, յորդ անձրև, որ տեղեց մօտաւորապէս մէկ ժամ: Անձրևաջրից կազմեցին հսկայական հոսանքներ, որոնք իրանց հետ Տողի սարից մեծ քանակութեամբ քար ու աւազ պոկելով բերին լցրին գիւղի մէջ փողոցները: Այսպէս օրինակ՝ անձրևաջրի հեղեղը քար ու աւազով լցրեց 3 տուն. տներն բոլոր իրերը փչացրեց: Միայն ընտանիքները անփնաս աղատւեցին ջրից: Այժմ պարզւում է, որ այդ կարկտախառն յորդ անձրևից, բոլորովին փչացել է աշնանացանը: Փչացել են այգիներ, որոնք գտնւում են Ղուռուշայ և Թաղօտայ գետերի ափերին: Կատաղած գետերը քար ու քանդ արին այգիները: Այդ հեղեղի ժամանակ մեր գիւղացի համբարձում Հայրապետեանցը, ձիով կանգնած գետի ափին, նայում էր ալիւրներին, յանկարծ նրա ուշքը գնում է, զրուում է ձիուց ջրի մէջ: Կատաղած գետը իսկոյն խեղդում է, գցում ափը. իսկ ձին մնաց անփնաս: Թշուառ զոհին թաղեցին մայիսի 26-ին:

Նսարդ

Ս. Թաղալար (Վարանդ. գ.): Մայիսի 23-ին մի այնպիսի սարսափելի անձրև և հեղեղ էր, որ բոլորովին չէ տեսնւած բան էր: Քոնդալան գետը դուրս եկաւ իւր ափերից ահապիս տարածութեան վրայ, արտերը ծածկեց հողով մինչև Ղաջար թուրքական գիւղի սահմանները: Նոյն օրն գիւղացոց երեխաներն արածացնում էին անասունները. այդ երեխաներից մէկը՝ Համբարձում-բէկ Մելիք Ծահնապարեանի 13 տարեկան Արտաշէսը զոհ է դառնում հեղեղին, որը քշում տանում է երեխային մինչև Քոնդալան գետը: Երկար որոնելուց յետոյ գիւղի գտնում են կարեազինի Ղարաքոփակ խճուղու մօտ:

Սահառունի

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԸ

ՂԱՓԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Աշաղուր. 10 մայիս:

Վերջին ժամանակներս Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկ. տեղիս մասնաճիւղը մի առանձին թափով ասպարէզ է նետւել ու մի եռանդուն գործունէութիւնը սկսել: Ինչպէս անցեալ անգամ յիշել էի թերթում, Ղաթարի հանքերում և շրջանիս գիւղերում շուտով կազմակերպւելու էր «դժութեան և ողորմածութեան» միօրեայ հանգանակութիւն: Եւ ահա չի անցնում 12

որ Ղաթարի փոքրիկ բազարը, ամսոյս 10-ին մի տեսակ անսովոր տեսք է ընդունում: Եռում էր կեանքը ամեն-նայն տեղ: Փողոցներում շրջում էին մանուկներ, կանայք ու տղամարդիկ ողորմածութեան երկաթէ արկղիկներով:

Հանգանակութեանը վերոյիշեալ տու- փերով մասնակցում էին ինչպէս օրի- նակ շրջանիս հանրատէր պ. Կ. Խոջա- միրեանցը հանդերձ ընտանեօք, նաև ճիւղիս նախագահ պ. Սմբատ-բէկ Մե- լիք-Ստեփանեանցը: Եւ պէտք է խոս- տովանել, որ հանգանակութիւնը շնոր- հիւ այդ պարոնների Ղաթարի բազա- րում յաջողութեամբ պսակեց և ամե- նափայլուն հետեանքներն ունեցաւ, տա- րով մօտաւորապէս 900 բոլորի:

Գովելի է բազարցիների տարած ջերմ վերաբերմունքը դէպի հազարա- ւոր տառապող եղբայրակիցները: Նը- րանք, չնայած բազմաթիւ կամաւոր և մասնաւոր հանգանակութիւններին ու նւէրներին, այս անգամ ևս եկան ա- պացուցելու, որ անտարբեր չեն դէպի իրենց հայրենակիցների՝ քոյրերի ու եղբայրների կրած տանջանքները, ցաւերն ու զրկանքները:

Ինչպէս լսել եմ, ճիւղիս առաջիկայ կիրակի, տեղական ֆրանսիական ընկ- այդում պատրաստում է կազմակեր- պել նաև մի զբօսանք, նոյն նպատա- կով:

ԴՍԱԼ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Խնձորեակ. 28-ին մայիսի:

Խնձորեակը համարում է Զանգեզուր գաւառի ամենամեծ գիւղը: Ազգաբնա- կութեան թիւը հասնում է մօտ 7000— 8000 հոգու—1600 տուն: Ժողովուրդը պարապում է երկրագործութեամբ, այ- գեղործութեամբ և մասամբ էլ անաս- նապահութեամբ: Չնայած, որ երկրի պայմաններն այնքան էլ նպաստուոր չեն, բայց շնորհիւ անդուլ և ժրջան աշխատանքի, ժողովուրդը կտրողացել է որոշ բուսական հիմք ստեղծել: Սա- կայն, գիւղական տարւայ եկամուտը չի կարողանում գոհացում տալ ազգա- բնակութեան կենսական պահանջնե- րին, ուստի ստիպւած են լինում, ու- ըրիշ գիւղերից էլ գնել ցորենը, գարին, բրինձ, գինի և այլ մթերքներ... Աւե- րացիք այստեղ և այն բնութեան զօրաւոր դէպքերը, հեղեղը, կարկու- տը, անժամանակ ձիւնը և Զանգեզու- րի շատ գիւղերի համար Ուշ Թափանի մահացու քամիները,*) որոնք մեծ վը- նասներ են տալիս խեղճ Խնձորեակ գիւղի աշխատաւոր մասսային: Ինչպէս այս տարի քամիները չորացրել և ո- չնչացրել են աշնանաքանքսի մեծ մա- սը: Գիւղն. տալիս է մեծաքանակ աշ- խատաւոր ձեռքեր, որոնց մեծագոյն մասը ստիպւած աշխատում է Բագայ նաւթահանքերում: Գիւղը իւր աշխար- հազարական դիրքով ու մեծութեամբ միակն է ամբողջ Զանգեզուրի և Ղա- րաբաղի շրջանում. գիւղն ընկած է վայր ու վեր ձորերի մէջ, Բնակարան- ների մեծ մասը փորւած է ժայռերի և գետնի մէջ: Այդ մութ և խոնաւ փորւածքները, որ բնակարանի տեղ են ծառայում, բացի հակառողջական լինելուց, նաև յաճախակի փլոււմ են և իրենց տակն են թաղում տարեկան 20-40 մարդ, մահաւանդ եթէ լինում են մթնոլորտային առատ տեղումներ: Խնձորեակ գիւղն երեք հարիւր տար-ւայ պատմութիւն ունի, այդտեղ է Միխիթար-Սպարապետի գերեզմանն ու

բերդը:

Կրթական գործը, ինչպէս Գանձակի ամբողջ նահանգում, այնպէս էլ Զան- գեզուրում, այնքան էլ նախանձելի չի կարելի համարել: 7000—8000 բնակչու- թիւն ունեցող գիւղը տալիս է ընդա- մենը 220 աշակերտ, որոնցից 150 ա- շակերտ-աշակերտուհիներ սովորում են ծխական դպրոցում, իսկ 70 հոգի պե- տական դպրոցում: Ուրախալի միակ երեւոյթն այն է, որ ժողովուրդն է պա- հում այդ երկու դպրոցը, տալով իւրա- քանչիւրին 1000 լուբլի: Իսկ ծխական դպրոցի բիւճէի բացը ծածկւում է ա- շակերտական թոշակներով և եկեղեցա- կան տուրքով:

Ա. Մելք.

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿԻԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

— Մոսկւա.— 29 մայիսի Մոսկւայի քաղ. դումայի արտակարգ ժողովում գիշերւայ Ժ. 1-ին ներկայ էին նա- հանգապետ կոմս Իստուպով և քաղա- քապետ Ալեքիանով: Նիստը բացելով, քաղաքագլուխ Չելնովովը կարգաց հի- տեաւ որոշումները, որ կադմէս է ի- րաւասունների ձեռքով 1) խնդրել քա- ղաքագլուխ Մոսկւայի քաղ. դումայի անունից դիմել Մոսկւայի ազգաբնա- կութեան մի կոչով՝ անմիջապէս դա- դարեցնել Մոսկւային անվայել ջար- դերը, 2) դիմել Մոսկւայի բանտորա- կան և զործարանային ազգաբնակու- թեան, խնդրելով՝ լարել բոլոր ոյժերը և թոյլ չը տալ, որ աշխատանքիքը կանգ առնեն ֆաբրիկաներում և զոր- ծարաններում, որովհետև աշխատանք- ների մի օրւայ դանդաղեցումը—յաղ- թանակ է թշնամու համար, 3) Մոս- կւայի նահանգապետին ներկայացնել մի գրութիւն, թէ Մոսկւայի քաղ. դու- ման սաստիկ խնդրում է դադարեցնել ջարդերը, որոնք, չնայած ուշ ժամին, հետպահուել աւելի է աճում, և որ Մոս- կւայի դուման թոյլ չէ տալիս իրան մտածելու, որ վրա հասնող գիշերը կը մթազնի ամբոխի որևէ արտայայտու- թեամբ: Դուման առանց առարկու- թեան միաձայնըն դունեց այս որոշումնե- րը:

— Մոսկւա, 29 մայիսի.— Մոսկւայի կառավարչապետը յայտարարում է. Մայիսի 28-ին Մոսկւայի փողոցնե- րում տխուր անցքեր տեղի ունեցան: Այդ անցքերը սկսեցին զործարաննե- րից թշնամի պետութիւնների հպա- տակներին հեռացնելու ձգտման ազ- դեցութեան տակ: Այդ անցքերը քիչ- քիչ ամենաաշխատակ ձևեր առան: Հա-ւաքւած ամբոխը ոչ միայն ջարդում էր օտար ազգանուններ կրողների խանութները ապակիները, այլ և թա- լանում միջի ապրանքները: Այս ան- կարգութիւնների առթիւ անհրաժեշտ եմ համարում յայտարարել Մոսկւայի բնակչութեանը, որ Ռուսաստանի մէջ կարգապահութեան ամեն մի խանգա- րում բարձրացնում է մեր թշնամիների ոգին, ոյժ տալով նրա դիմադրութեանը և դանդաղեցնելով նրա դէմ վերջնա- կան յաղթութիւն տանելու մեր գործը: Կառավարչապետը նախադրույցացնում է, որ անկարգութիւնները կրկնելու դէպ- քում, թէկուզ դրանք ուղղւած լինին թշնամի պետութիւնների հպատակ- ների դէմ, ամենաեռանդուն միջոցներ ձեռք կառնելն նրանց ճնշելու համար: Միևնոյն ժամանակ յայտարարում է, որ թոյլ չեն տրւում ոչ մի հաւաքոյթ ու ցոյցեր:

— Մոսկւայից հեռագրում են «ԵՖ- ԿՄ»-ին, որ Մոսկւայի նահանգապետ իշխ. Իստուպովը հրատարակել է պար-

տաղիր որոշում, որով արգելւում է Մոսկւայի բնակիչներին դուրս գալ փողոց երեկոյեան 9 ժամից յետոյ և ոչ կանուխ առաւօտեան ժամը 5-ից:

ՄԵՏԵՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կանանց իրաւաստաւորութիւնը

Դանիայում տօնում են կանանց յաղ- թութիւնը: Ժողովրդական ներկայա- ցչութիւնը, թէ ներքին և թէ վերին պալատները միաձայն ընդունեցին վե- րաքննած սահմանադրութեան օրինա- գիծը, որով կանայք ձեռք են բերում լիակատար ընտրողական իրաւունքներ ժողովրդական ներկայացուցչութեան մէջ: Յունիսի 5-ին, այսինքն 1849 թւի առաջին սահմանադրութեան տարե- դարձին բոլոր կուսակցութիւնների կողմից հաւանութիւն ստացած այդ օ- րէնսգիրը կը ներկայացնէ թագաւորին ի հաստատութիւն: Թագաւորի համա- կրանքը բոլորին յայտնի է: Այժմ հեր- թը Շւէդիային է՝ հետեւ իր դրա- ցիների նորէգիայի, Դանիայի և Ֆին- լանդիայի օրինակին: Այդ բոլոր եր- կիրներում կանայք ստացել են քաղա- քական իրաւունքներ:

Սպանիայի ռազմական պատրաս- տութիւնը

«Պաղաղ» Սպանիայում նկատւում է լարւած գործունէութիւն զինուորա- կան պատրաստութեան շրջանում: Օ- վիդէի զինագործարան այժմ արտա- րաստում է 250 հրացան օրական, փո- խանակ 85-ի: Մի ուրիշ գործարան նոյնպէս աւելացրել է իր արտադրու- թիւնը: Զօրքի քանակը հասցրած է 140,000-ի: Այնուհետև, մայիսի վերջին և յունիսի սկիզբներին պահեստի զին-ւորների թիւը մեծացելու է, որպէսզի այդպիսով սպանական զօրքը հասնի մինչև 300,000 մարդու: Կարճ ասած, չէզոք Սպանիան նոյնպէս ինչ- որ բանի համար պատրաստւում է: Պաշտօնական թերթերը հաւատա- ցնում են, որ Սպանիան պատրաստ-ւում է յամենայն դէպս, եթէ որևէ մէ- կի կողմից յարձակում լինի իր չեզոքու- թեան վրայ: Սակայն միւս թերթերը ենթադրում են, որ Սպանիան հեռու չէ Իտալիայի օրինակին հետեւելուց, որպէսզի ասի և իր խօսքը պատերազ- մը աւարտելու ժամանակ:

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Ս

ՀԵՌԵՐԻՆԵՐ

(Պետր. հեռ. գործ.)

ԳԵՐԵՐՈՑԵՆ ԶՕՐԸՎՐԵՄԵՆՏԵՐԻՐԵՆԵՐԻՑ

Մայիսի 30-ին Վինդաւա, Վեն- տա և Դուբրոսսա գետերի ձակա- տում շարունակւում էին յամառ կռիւները: Գերմանացիները իրենց ոյժը կենդրոնացնում էին Շաւիից հիւսիս: Անդրնեմանեան շրջանում թշնամին սկսեց յարձակել մեր դիրքերի վրայ՝ Մարիամպոլից դէ- պի արևելք: Պրասնիշից հիւսիս թշնամին մայիսի 30-ի առաւօտից ծանր թնդանօթներից ուժեղ կրակ բաց արեց և կէսօրին մօտ սկսեց հետիոտն գնդերի կատաղի յար- ձակումը: Միւսայի երկաթուղուց արևելք թշնամին յարձակւում գոր- ծեց Ֆօլւար-Պոմեանայի վրայ, բայց մեծ կորուստով ստիպւած ե- ղաւ թողնել յարձակումը: Մեծ կո- րուստներով նահանջեց թշնամին

նաև Վիսլայի մօտ Ստարաժեբա շրջանից: Վիսլայի ձախ ափում ևս, Բգուրայի շրջանում, Պիսսա գե- տաբերանից մինչև Սուխա գիւղը թշնամին մայիսի 29-ի երեկոյից ուժեղ կրակ է կենդրոնացրել: Գի- շերը և հետեւաւ օրը նա յարձա- կւում գործեց մեր դիրքերի վրայ: Կռիւը շարունակւում է:

Գալիցիայում, մայիսի 30-ի ա- ռաւօտից, թշնամին առանց յաջո- դութիւն ունենալու խիտ շարքե- րով յարձակեց մեր դիրքերի վրայ՝ ներքին Լիւբաչեկում: Մօս- ցիսկոյի շրջանում թշնամին մեծ կորուստ կրեց և այլ ևս յարձա- կւում չգործեց 29-ին և 30-ին: Մեր յաջողութիւնը ժուրաւնօի մօտ ստիպեց թշնամուն դադարեցնել Գալիցեան դիրքերի վրայի յար- ձակումը և սահմանափակել միայն ծանր թնդանօթների կրակով: Մա- յիսի 29-ի երեկոյեան մեր ձիււոր զօրքը քաջաբար յարձակւում գոր- ծեց Չալէշիկ քաղաքի մօտ Դնես- տրը անցնող թշնամու զօրամասե- րի վրայ, որի ժամանակ գերեցինք 200 և կորուսեցինք 500 հոգի:

Կովկասեան զօրաբանակի շտաբից

Մայիսի 29-ին Օլթիի ուղղու- թեան վրայ թիւրքերը մի քանի անգամ աշխատեցին հակադարձակ- ման դիմել Իշխանի մօտ և Զինա- չորի շրջանում, բայց յետ մղւե- ցին: Օլթի գետի հովտում մեր զօրքերն առաջ շարժւեցին մինչև Տեփրա—Դալ գիծը: Յետ մղւեց նաև թիւրքերի յար- ձակումը Կալաշիկ լեռան վրայ հա- րաւային կողմից: Միւս շրջաններում փոփոխու- թիւն չկայ:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Հիւսիսային Ամերիկայի Միա- ցեալ Նահանգները ներկայացրել են Գերմանիային խիտ գրութիւն, որով պահանջում են, ջրասոյգ նաւակներով մղւող պատերազմը վարել միջազգա- յին օրէնքների սահմանած կանոնների համաձայն: Հակառակ դէպքում Մի- ացեալ Ղահանգները սպառնում են խզել Գերմանիայի հետ ունեցած պե- տական յարաբերութիւնները:

ՓՈՍՏԱՐԿՂ

ԱԶԱՋՈՒՐ. Խալ-ին: Թարգմանական յօդ-ւածներ, եթէ ամբողջ, կարճ և հետաքրքիր են, կը տպագրուին:

ԱՐԶԱՔԵՆԴ. Մ. Յ-ին. Ձեր ուղարկած հա- սարգիտական յօդւածներն անհաղմար էին տպագրութեան համար: Ուղարկեցէ յօդւած- ներ գաւառական ընթացիկ կեանքի, ժողովրդի անտեսական կուրուրական դրութեան մա- սին: Ձեր շտապած №6 կարգադրւած է նո- րից Ձեզ ուղարկել:

Խմբ.-հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой.

Լոյս է տեսել

ԲԺ. Ի. ԶՈՒՐԵՆԵՆՑ

ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՈԶ

Դասախօսութիւն. գինն է 10 կոպ. Զուտ արդիւնքը «Սպիրտակ ծաղկի» օգտին: Հարցնել Տէր-Սահակեանի մա- զազինում: 2—1